

POLITICI ȘI PRACTICI DE PROMOVARE A INCLUZIUNII FINANCIARE: EXPERIENȚA UNOR ȚĂRI MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

POLICIES AND PRACTICES TO PROMOTE FINANCIAL INCLUSION: THE EXPERIENCE OF SOME EUROPEAN UNION MEMBER COUNTRIES

Claudia Gabriela Baicu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Creșterea nivelului de incluziune financiară este o prioritate pe agenda Uniunii Europene. În acest context, articolul prezintă experiența a șase țări europene – Franța, Italia, Spania, Germania, Polonia și Irlanda – în ceea ce privește promovarea incluziunii financiare. În acest scop, au fost luate în considerare următoarele aspecte: (1) măsurile legislative relevante, menite să asigure incluziunea financiară a populației și firmelor; (2) bunele practici pentru creșterea incluziunii financiare; și (3) acțiunile pentru îmbunătățirea educației financiare întreprinse de băncile centrale sau alte instituții financiare reprezentative din țările respective. Rezultatele analizei noastre relevă că aceste țări depun eforturi pentru creșterea incluziunii financiare, dar că există unele particularități în abordarea acestui subiect. Totuși, printre inițiativele cele mai importante pentru îmbunătățirea incluziunii financiare în aceste țări se numără: garantarea accesului la un cont de plăți cu servicii de bază, facilitarea accesului populației și a firmelor la microfinanțare și programele de dezvoltare a educației financiare.

Cuvinte cheie: incluziune financiară, cont de plată de bază, educație financiară, microcredit, UE

Clasificare JEL: G21, G23, G28, G51, G53

Abstract

Increasing the level of financial inclusion is a priority on the European Union's agenda. Against this backdrop, our paper presents the experience of six European countries – namely, France, Italy, Spain, Germany, Poland and Ireland – in promoting financial inclusion. For this purpose, the following aspects have been taken into account: (1) relevant legislative measures aimed at ensuring the financial inclusion of the population and companies; (2) good practices for increasing financial inclusion; and (3) actions to improve financial education undertaken by central banks or other representative financial institutions in those countries. The results of our analysis reveal that these countries are deploying efforts to increase financial inclusion, but there are some peculiarities in addressing this topic. However, the most important initiatives to improve financial inclusion in these countries include: guaranteeing access to a basic payment account, facilitating the access of the population and companies to microfinance, and developing financial education programs.

Key words: financial inclusion, basic payment account, financial education, microcredit, EU

JEL Classification: G21, G23, G28, G51, G53

---

*Autor de contact: dr. Claudia Gabriela Baicu, e-mail: baicuclaudia70@yahoo.ro. Articolul reprezintă contribuția autorului la studiul „Convergența economică și dezvoltarea piețelor financiare prin incluziune și educație financiară în UE. Studiu de caz: România”, coordonat de Dr. Dorina Clichici, Institutul de Economie Mondială, București, 2020.

1. Introducere

Sporirea incluziunii financiare este o prioritate pe agenda Uniunii Europene (UE). Se impun a fi menționate în acest sens demersurile legate de facilitarea accesului populației și firmelor la microfinanțare, dar și cele privind garantarea accesului la un cont de plăți cu servicii de bază.

Inițiativele legate de dezvoltarea microfinanțării au fost demarate încă din 2003, când a fost creată Rețeaua Europeană de Microfinanțare (*European Microfinance Network*). În 2007, Comisia Europeană a invitat statele membre să adopte măsuri pentru dezvoltarea microcreditelor, considerate instrumente care sprijină atât creșterea economică și crearea de locuri de muncă, cât și incluziunea socială. Microcreditele în UE se acordă, în principiu, „microîntreprinderilor” și „persoanelor dezavantajate” excluse de la serviciile bancare tradiționale și care doresc să desfășoare activități independente. De aceea, se subliniază importanța specială a microcreditelor pentru integrarea economică și socială a unor categorii sociale cum ar fi emigranții și minoritățile etnice (Commission of the European Communities, 2007).

Promovarea incluziunii financiare la nivelul UE cuprinde și lansarea unor programe de sprijin al microfinanțării, cum ar fi: Programul UE pentru ocuparea forței de muncă și inovare socială (2014-2020), InvestEU și ESF+ (2021-2027) (Paris EUROPLACE, 2019). În 2014, a fost adoptată Directiva care garantează accesul la un cont de plăți cu servicii de bază și stipulează faptul că statele membre se asigură că instituțiile de credit oferă consumatorilor conturi de plăți cu servicii de bază.³

Incluziunea financiară este favorizată de asemenea de îmbunătățirea educației financiare, astfel încât, clienții, cunoscând și înțelegând produsele financiare de bază, le pot utiliza și totodată pot lua decizii informate. La nivelul UE, fiecare stat membru este responsabil cu elaborarea și implementarea sistemului său de educație financiară. Cu toate acestea, legislația la nivel național trebuie să încorporeze prevederile privind educația financiară cuprinse în Directiva referitoare la conturile de plăți, menționată anterior, și Directiva privind creditele ipotecare⁴ (European Banking Authority, 2020).

Pe acest fundal, ne propunem să redăm în continuare unele inițiative în vederea sporirii incluziunii financiare întreprinse în șase țări membre ale UE, respectiv Franța, Italia, Spania, Germania, Polonia și Irlanda. Selecția acestor țări s-a bazat pe mai multe criterii, între care mărimea economiilor, nivelul de dezvoltare, experiența în domeniu, bunele practici promovate. În principiu, prezentarea acestor inițiative a urmărit trei dimensiuni:

- (1) reperle legislative relevante menite să asigure incluziunea financiară a populației și a firmelor;
- (2) bunele practici în domeniu; și
- (3) acțiunile pentru îmbunătățirea educației financiare inițiate de băncile centrale sau de alte instituții financiare reprezentative din țările respective.

---

¹ Directiva 2014/92/UE privind comparabilitatea comisiunilor aferente conturilor de plăți, schimbarea conturilor de plăți și accesul la conturile de plăți cu servicii de bază.

² Directiva 2014/17/UE privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale și de modificare a Directivelor 2008/48/CE și 2013/36/UE și a Regulamentului (UE) nr. 1093/2010.

2. Experiența Franței

2.1 Repere legislative

Experiența Franței prezintă relevanță atât ca urmare a inițiativelor legislative timpurii referitoare la dreptul la un cont bancar și microcredite, cât și ca urmare a procedurilor bine articulate și practicilor utilizate pentru favorizarea incluziunii financiare.

Franța a fost prima țară din Europa în care s-au desfășurat dezbateri naționale privind excluderea financiară. În 1984, a fost adoptată legea care acordă cetățenilor dreptul să dețină un cont bancar (European Commission, 2008). În cazul în care o bancă refuză să deschidă cont unei persoane, procedurile stabilesc că aceasta poate solicita băncii centrale – Banca Franței (Banque de France) – desemnarea unei instituții de credit care să îi deschidă cont bancar (Lamoussière-Pouvreau, 2019). Pe lângă dreptul la cont bancar, acțiunile întreprinse de autorități în vederea favorizării incluziunii bancare cuprind: (i) „oferta specifică” de servicii pentru persoanele „fragile” din punctul de vedere financiar⁵ și (ii) microcreditele (Fournier, 2017).

Conform reglementărilor, instituțiile de credit sunt obligate să propună clienților care se găsesc în „situația de fragilitate financiară” o „ofertă specifică” de servicii și mijloace de plată, incluzând servicii minimale de plăți și costuri reduse în caz de incidente (Observatoire de l’inclusion bancaire, 2017).

Franța se particularizează și prin faptul că a fost prima țară din UE care, în 2001, a introdus reglementări specifice privind microcreditele profesionale și personale, încorporate în legea bancară. Microcreditul profesional are valoare maximă de 12.000 de euro și se acordă pe o perioadă de maximum 5 ani (Ruesta și Benaglio, 2020). Pe lângă microcreditul profesional, legislația din Franța distinge microcreditul personal. Microcreditul personal asistat (*le microcrédit personnel accompagné*) se adresează persoanelor care nu pot să acceseze un credit bancar clasic, această categorie cuprinzând, de exemplu, salariații cu venituri reduse. O particularitate a acestuia reprezintă faptul că implică parteneriate între asociații sociale angajate în microcredite și bănci. Solicitantul microcreditului trebuie să prezinte proiectul mai întâi unei astfel de asociații, care, în eventualitatea în care consideră că este oportun, înaintează cererea băncii și acordă asistență solicitantului pe întreaga durată a creditului⁶ (Les clés de la banque, 2018).

În 2013 a fost creat Observatorul de incluziune bancară (*l’Observatoire de l’inclusion bancaire*), prezidat de guvernatorul Băncii Franței, cu rolul de a evalua și promova incluziunea bancară. În fiecare an, Observatorul de incluziune bancară, cuprinzând reprezentanți ai tuturor părților interesate, inclusiv bănci, publică un raport care surprinde evoluția indicatorilor și practicilor de incluziune bancară (Banque de France, 2019). Conform unui comunicat al

---

³ Conform reglementărilor din Franța, un client bancar este încadrat în „situația de fragilitate financiară” în urma aprecierii efectuate de banca la care are deschis contul. Această apreciere se realizează în funcție de unele criterii, cum ar fi nereguli în funcționarea contului sau incidente de plăți. Tot din această categorie fac parte și clienții care apar înscrși în Fișierul Central de Cecuri al băncii centrale trei luni consecutiv, precum și persoanele supraîndatorate (Les clés de la banque, 2019).

⁴ Valoarea microcreditului nu poate depăși 5.000 de euro, iar scadența maximă este de 5 ani; microcreditul se acordă cu o rată a dobânzii „moderată”, stabilită de banca ce acordă împrumutul.

Observatorului de incluziune bancară, la sfârșitul anului 2019, în Franța existau 3,4 milioane de clienți „fragili” din punct de vedere financiar (Banque de France, 2020).

2.2 Bune practici

Un exemplu aparte de bune practici în Franța în direcția promovării incluziunii bancare îl reprezintă Banca Poștală (Banque Postale).

Această instituție se distinge prin faptul că este singura bancă din Franța care are „misiunea de serviciu public de accesibilitate bancară” (Banque Postale, 2019). Prin intermediul Livretului A, banca oferă oricărui solicitant posibilitatea să realizeze o serie de operațiuni: viramente, prelevări, retrageri și depuneri de numerar. Livretul A al Băncii Poștale se adresează, în principal, refugiaților sau persoanelor în căutare de azil care nu au toate documentele necesare pentru deschiderea unui cont bancar (Sénat, 2017). În 2012, banca a creat un club reunind 22 de membri, care are drept scop dezvoltarea de practici și inițiative împotriva excluziunii bancare. Ca urmare, în 2019 48% din persoanele bancarizate considerate „fragile din punct de vedere financiar” erau clienții băncii (1,6 milioane de clienți) (Banque Postale, 2020).

O preocupare majoră a băncii o reprezintă promovarea incluziunii digitale, astfel încât toți clienții săi, indiferent de vârstă, competențe digitale sau dotări tehnice, să aibă posibilitatea să accedă la servicii bancare de bază. În acest scop, în 2019, în 300 de oficii poștale, clienții puteau fi evaluați din punctul de vedere al competențelor digitale, iar, ulterior, la cerere, puteau beneficia de asistență personalizată pentru îmbunătățirea abilităților în ceea ce privește serviciile online oferite de bancă. De asemenea, în parteneriat cu anumite structuri cum ar fi WeTechCare, a organizat ateliere gratuite de incluziune digitală (Banque Postale, 2019a).

2.3 Inițiative privind educația financiară

Franța recunoaște importanța educației financiare pentru creșterea incluziunii financiare și luarea de decizii informate și responsabile.

Din 2016 dispune de o Strategie de educație economică, bugetară și financiară care se adresează în special tinerilor și persoanelor aflate în „situația de fragilitate financiară” (Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance, 2019). Strategia este coordonată de banca centrală. În acest scop, a fost creat portalul web „Mes questions d'argent”, care conține materiale educaționale dedicate publicului larg. De asemenea, în parteneriat cu Ministerul Educației, Banca Franței realizează resurse de învățare în domeniu pentru școli (Banque de France, 2018).

Federația bancară franceză, care este organizația profesională a băncilor din Franța, derulează programul de educație financiară „Les clés de la banque” (Fédération Bancaire Française, 2020). Aceasta a creat un site dedicat⁷, care cuprinde o serie de informații utile și ghiduri bancare practice destinate persoanelor particulare, antreprenorilor sau altor părți interesate.

---

⁵ <https://www.lesclesdelabanque.com/>.

3. Experiența Italiei

3.1 Repere legislative

Unul dintre cele mai importante instrumente de promovare a incluziunii financiare în Italia este contul de bază, prin intermediul căruia se pot efectua operațiuni de bază (transferuri, plăți etc.) la costuri avantajoase, contra unei taxe anuale, sau chiar în mod gratuit, în cazul persoanelor cu venituri limitate.

Caracteristicile contului de bază au fost stabilite prin Acordul din 28 martie 2012 încheiat între Ministerul Economiei și Finanțelor, Banca Italiei, Asociația Bancară Italiană, societatea Poste Italiane Spa, precum și asociații de furnizori de servicii de plată. Acordul a fost reînnoit pe 31 mai 2014, când au fost operate o serie de modificări, printre care actualizarea pragului de venit ISEE⁸ pentru accesarea la contul de bază gratuit de la 7.500 de euro la 8.000 de euro. Decretul nr. 37 din 15 martie 2017 a implementat în legislația italiană Directiva UE privind conturile de plăți (Ministero dell'Economia e delle Finanze, 2020). Regulile privind contul de bază au suportat modificări odată cu adoptarea Decretului nr. 70 din 3 mai 2018. Potrivit acestei reglementări, contul de bază este oferit gratuit consumatorilor cu un ISEE mai mic de 11.600 de euro și pensionarilor care au o pensie anuală brută de până la 18.000 de euro. Amendamentul a dat posibilitatea creșterii numărului de persoane care beneficiază de această facilitate.

Similar Franței, și Italia are reglementări specifice privind microcreditele. Reglementările, încorporate în legea bancară (Legea consolidată privind activitatea bancară) au fost adoptate în 2010; cu toate acestea, regulile de implementare au fost emise de abia în 2014. Cadrul legislativ prevede două categorii de microcredite: microcreditul social și microcreditul antreprenorial. În timp ce microcreditul social are valoarea maximă de 10.000 de euro și scadența maximă de 5 ani, microcreditul antreprenorial avea, înainte de izbucnirea crizei epidemiologice, valoarea maximă stabilită la 25.000 de euro (+ 10.000 de euro, în anumite cazuri) și scadența maximă de 7 ani (sau 10 ani, în cazuri speciale) (Ruesta și Benaglio, 2020).

În contextul pandemiei de Covid-19, legislația privind microcreditul a cunoscut unele modificări pentru a sprijini antreprenorii afectați de criza sanitară și a stimula economia. Decretul „*Cura Italia*”⁹ prevede creșterea valorii maxime a microcreditului antreprenorial de la 25.000 la 40.000 de euro.

De remarcat că, în comparație cu valoarea maximă a microcreditului profesional din Franța, valoarea maximă a microcreditului antreprenorial în Italia este mai mare, ceea ce denotă însemnătatea pe care autoritățile italiene o acordă acestui tip de credit.

---

⁶ Acronim pentru *l'Indicatore della Situazione Economica Equivalente* (Indicatorul Situației Economice Echivalente). ISEE evaluează situația economică a familiilor în scopul obținerii accesului la servicii sociale subvenționate (Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali, 2020).

⁷ DECRETO-LEGGE n. 18, 17 marzo 2020, Misure di potenziamento del Servizio sanitario nazionale e di sostegno economico per famiglie, lavoratori e imprese connesse all'emergenza epidemiologica da COVID-19, (20G00034) (GU Serie Generale n. 70 del 17-03-2020), disponibil la: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/17/20G00034/sg>.

Un rol important în promovarea microcreditului în Italia revine Organismului Național pentru Microcredit (*Ente Nazionale per il Microcredito*) (Ente Nazionale per il Microcredito, 2020).

Inițiativele menite să încurajeze microcreditul și incluziunea financiară cuprind și acțiunile întreprinse de Banca Italiei (Banca d'Italia), banca centrală a țării. Printre măsurile adoptate de Banca Italiei se numără cele care privesc supravegherea financiară. În acest sens, reforma legislației bancare italiene a vizat și introducerea unor prevederi speciale privind intermediarii care oferă exclusiv microcredite. Ca urmare a rolului pe care îl dețin în finanțarea persoanelor fizice și microîntreprinderilor „nebankabile”, li s-a oferit facilitatea unor controale mai puțin severe (Gomel et al., 2011).

3.2. Bune practici

Dat fiind faptul că în Italia există comunități importante de migranți, care pot fi afectați de excluziune financiară, preocupările privind sporirea incluziunii financiare cuprind o serie de inițiative care vizează aceste categorii.

În acest context, a fost lansat proiectul Observatorul Național privind Incluziunea Financiară a Migranților (*L'Osservatorio Nazionale sull'Inclusione Finanziaria dei Migranti*). Proiectul se particularizează prin faptul că reprezintă prima experiență europeană de acest tip, având la bază colaborarea dintre Asociația Bancară Italiană (*Associazione Bancaria Italiana*), asociația care reunește băncile din Italia, și Ministerul de Interne. Scopul proiectului este să furnizeze tuturor părților interesate informații privind incluziunea financiară a migranților în Italia, drept suport pentru dezvoltarea de inițiative și politici în domeniu (Integrazione Migranti, 2015).

Ediția din 2018 a ghidului „*Benvenuto in banca*” („Bun venit în bancă”), elaborat de Asociația Bancară Italiană, este dedicată cetățenilor străini care trăiesc în Italia și vizează familiarizarea acestora cu produsele și serviciile de bază oferite de sistemul bancar italian, răspunzând la o serie de întrebări, cum ar fi:

- documentele necesare pentru deschiderea unui cont curent;
- modalitățile prin care pot trimite bani în străinătate;
- accesarea unui credit bancar;
- alternativele pentru plasarea economiilor pe care le realizează.

Pentru a permite o mai largă utilizare a informațiilor în rândul comunităților de migranți din Italia, ghidul a fost tradus în mai multe limbi străine (Associazione Bancaria Italiana, 2018).

3.3 Inițiative privind educația financiară

O analiză a inițiativelor privind educația financiară în perioada 2012-2014 relevă lipsa unei Strategii Naționale pentru Educație Financiară care să permită coordonarea ofertei în materie. Printre rezultatele investigației se numără și fragmentarea ofertei, inițiativele de educație financiară ținând, în general, un număr modest de participanți (Banca d'Italia, 2017).

În acest context, cadrul legislativ a fost îmbunătățit. Legea nr. 15 din 17 februarie 2017¹⁰ a stabilit ca Ministerul Economiei și Finanțelor, în acord cu Ministerul Educației, Universității și Cercetării, să adopte programul pentru strategia națională în domeniul educației financiare. Același act normativ instituie Comitetul pentru planificarea și coordonarea activităților de educație financiară (Comitetul). În scopul creșterii nivelului de educație financiară a cetățenilor italieni, Comitetul administrează portalul public „*Quello che conta*” („Ceea ce contează”), care cuprinde și o serie de ghiduri practice, între care merită a fi menționat cel privitor la educația financiară a femeilor. O schiță a strategiei naționale privind educația financiară elaborată de Comitet se regăsește pe acest portal, la pagina http://www.quellocheconta.gov.it/it/pdf/chi_siamo/Strategia.pdf.

Printre cei mai importanți promotori în domeniul educației financiare se numără banca centrală a Italiei. În 2007, Ministerul Educației și Banca Italiei au semnat un memorandum de înțelegere, potrivit căruia, începând cu anul școlar 2007-2008, va fi dezvoltat un proiect de promovare a culturii economice și financiare în școli (Ministero della Pubblica Istruzione, Banca d'Italia, 2007). Contribuția Băncii Italiei la promovarea culturii financiare în rândul publicului larg se realizează prin intermediul portalului „*L'economia per tutti*” („Economia pentru toți”)¹¹, care cuprinde material didactic privind concepte financiare de bază, cum ar fi: plățile, creditul, procesul de economisire și investire.

Proiecte de educație financiară sunt derulate și de alte organisme din domeniul financiar, cum ar fi CONSOB, autoritatea italiană de supraveghere a piețelor financiare. În acest sens, în 2018 a derulat un proiect pentru formarea cadrelor didactice din învățământul secundar în vederea introducerii educației financiare în programa școlară (CONSOB, 2020).

4. Experiența Spaniei

4.1 Repere legislative

Pe 24 noiembrie 2017 a fost adoptat Decretul-lege regal privind conturile de plată de bază, transferul conturilor de plată și comparabilitatea comisioanelor¹², care transpune în legislația spaniolă Directiva UE privind conturile de plăți. Potrivit acestui act normativ, instituțiile de credit care oferă conturi de plăți sunt obligate să deschidă conturi de plată de bază clienților rezidenți în UE în mod legal, chiar dacă nu au adresă fixă, solicitanților de azil, precum și potențialilor clienți care nu au permis de ședere, dar care nu pot fi expulzați. Totuși, în anumite situații, cum ar fi neîndeplinirea cerințelor legale privind spălarea banilor sau finanțarea terorismului, instituțiile de credit pot să refuze accesul solicitantului la contul de plată de bază. Contul de plată de bază permite posesorului să efectueze un număr nelimitat de operațiuni de depunere de fonduri, retragere de

---

⁸ *LEGGE n. 15, 17 febbraio 2017, Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 23 dicembre 2016, n. 237, recante disposizioni urgenti per la tutela del risparmio nel settore creditizio*, (17G00025) (GU Serie Generale n.43 del 21-02-2017), disponibil la: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/02/21/17G00025/sg>.

⁹ <https://economiepertutti.bancaditalia.it>

¹⁰ *Real Decreto-ley 19/2017, de 24 de noviembre, de cuentas de pago básicas, traslado de cuentas de pago y comparabilidad de comisiones*, «BOE» núm. 287, de 25 de noviembre de 2017, Referencia: BOE-A-2017-13644, disponibil la: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2017/BOE-A-2017-13644-consolidado.pdf>.

numerar, tranzacții de plată în UE (debite directe, transferuri, operațiuni de plăți prin carduri de debit sau preplătite).

Spania se numără printre țările din UE care nu dispun de o legislație specifică privind microcreditele. Băncile nu dețin „monopolul” asupra acordării de credite, creditorii nebancari, reglementați prin Legea 16/2011, incluzând, printre alții, fundații și asociații (Ruesta și Benaglio, 2020).

Acordarea de microcredite a început în anii 1990, când unele ONG-uri au demarat astfel de programe finanțate conform înțelegerilor încheiate cu Administrația publică sau diverse instituții financiare. Cu toate acestea, microcreditele s-au dezvoltat în anii 2000, programele de microcredite dezvoltate în acea perioadă putând fi grupate în programe stabilite de băncile de economii și programe ale administrației publice spaniole, cu participarea atât a băncilor de economii, cât și a băncilor comerciale. Un rol important în acest proces revine organizațiilor sociale (*Social Microcredit Support Organisations*), care au rolul de a sprijini microcreditele. Acestea se interpun între beneficiarii de microcredite/microantreprenori și instituțiile financiare (Garrido și Lacalle Calderón, 2006).

Criza financiară globală a avut un impact puternic asupra sistemului bancar spaniol, afectând capacitatea acestuia de acordare de credite micilor afaceri (Abbad, 2010).

4.2 Bune practici

Pentru această secțiune prezintă relevanță cazul MicroBank, care, prin caracteristicile pe care le prezintă și modelul de afaceri pe care îl dezvoltă, are un rol important în promovarea incluziunii financiare a persoanelor cu venituri limitate.

MicroBank a fost înființată în anul 2007, ca bancă socială, fiind deținută în totalitate de CaixaBank. Se particularizează prin faptul că este singura bancă din Spania care operează exclusiv în domeniul microcreditelor. În primul deceniu de funcționare (perioada 2007 - 2017), a acordat 744.374 microcredite în valoare de 4.083 milioane de euro, între care cele mai numeroase, 608.827 microcredite, valorând 2.614 milioane de euro, au fost direcționate către persoanele fizice și gospodăriile defavorizate (CaixaBank, 2018).

Conform „Raportului Anual 2019” emis de MicroBank (MicroBank, 2020), printre inițiativele în domeniul incluziunii financiare se numără:

- ✓ furnizarea contului de plată de bază, care oferă servicii de bază gratuite clienților cu venituri reduse;

- ✓ acordarea de microcredite de familie persoanelor cu venituri de până la 17.200 de euro pe an. Sunt credite cu rată fixă, acordate pe o perioadă de 6 ani și cu 12 luni perioadă de grație. În 2019 au fost realizate 79.789 de tranzacții, în valoare totală de 412,7 milioane de euro, valoarea medie a creditelor fiind de 5.172 de euro;

- ✓ oferirea de microcredite din categoria *Business Microcredits – Institutions Agreement* antreprenorilor care nu pot să acceadă la creditele bancare tradiționale. Aceste credite nu necesită garanții (cu excepția cazului în care solicitantul este persoană juridică) și beneficiază de rate ale dobânzii reduse. Pentru obținerea creditului trebuie prezentat un plan de afaceri și un studiu de

fezabilitate. De asemenea, antreprenorul trebuie să beneficieze de asistența asigurată de una dintre cele 612 instituții care colaborează cu MicroBank;

✓ gestionarea, încă din 2010, a sistemului de credit „*Monte de Piedad*” al CaixaBank, prin care se furnizează credite de uz personal garantate cu bijuterii. În 2019 au fost acordate 17.591 de astfel de credite, în valoare medie de 1.080 de euro;

✓ furnizarea de servicii bancare prin intermediul celor 3.918 sucursale cu amănuntul ale CaixaBank, care reprezintă cea mai mare rețea din Spania.

4.3 Inițiative privind educația financiară

Similar Franței și Italiei, și în Spania, banca centrală se numără printre instituțiile cu rol important în promovarea educației financiare.

În 2008, Banca Spaniei (Banco de España) și Comisia Națională de Valori Mobiliare din Spania (Comisión Nacional del Mercado de Valores) au elaborat un Plan de educație financiară pentru perioada 2008 - 2012, care, ulterior, a fost reînnoit. După cum apare stipulat în acest document, planul se adresează tuturor segmentelor populației și vizează toate categoriile de produse financiare, iar realizarea obiectivului său de creștere a nivelului de educație financiară necesită cooperarea între autoritățile de supraveghere financiară și administrațiile publice, precum și participarea altor instituții (Banco de España, Comisión Nacional del Mercado de Valores, 2008). De asemenea, se precizează că, deși a fost elaborat pentru perioada 2008-2012, acțiunile trebuie continuate și dincolo de orizontul celor patru ani.

Un instrument util pentru îmbunătățirea educației financiare dezvoltat în cadrul planului de educație financiară este portalul „*Finanzas para todos*” („Finanțe pentru toți”).¹³

5. Experiența Germaniei

5.1 Repere legislative

Nivelul ridicat al incluziunii financiare în Germania se datorează mai multor factori, între care se evidențiază rolul deținut de băncile publice de economii și cooperativele de credit, dar și de băncile de garanție și băncile publice promoționale, care includ în obiectivele urmărite și obiective sociale (Neuberger, 2015).

La fel ca în celelalte țări europene, incluziunea economică, financiară și socială în Germania a fost impulsionată de adoptarea cadrului legislativ privind dreptul la un cont bancar de bază. Directiva europeană privind conturile de plăți a fost transpusă în legislația germană prin Legea privind conturile de plăți din 11 aprilie 2016 (*Zahlungskontengesetz*). Pe lângă regulile privind accesarea contului de bază, actul normativ stabilește prevederi care facilitează procesul de schimbare a conturilor și de creștere a transparenței comisioanelor aplicate conturilor bancare, contribuind la creșterea satisfacției clienților, dar și a competiției în sistemul bancar (Federal

---

¹¹ <http://www.finanzasparatodos.es/>.

Ministry of Finance, 2018). Cu toate acestea, contul de plată de bază nu permite deținătorului să beneficieze de facilitatea de tip descoperit de cont (Federal Financial Supervisory Authority, 2017).

Nici în Germania nu există reglementări specifice privind microcreditele. Deși legislația bancară nu interzice creditorilor nebancari să acorde credite, aceștia trebuie să îndeplinească cerințe foarte severe în ceea ce privește mărimea portofoliului (limitat la 500.000 de euro), numărul de credite și rata dobânzii aplicate, ceea ce restricționează foarte mult pătrunderea lor pe piață (Ruesta și Benaglio, 2020). Rolul instituțiilor de microfinanțare se reduce, în principiu, la consultanța acordată firmelor mici și mijlocii și microîntreprinderilor care doresc să se împrumute, precum și la recomandările pe care le efectuează băncilor pentru acordarea de credite (Müffelmann, 2014).

5.2 Bune practici

Un exemplu de bune practici în Germania îl reprezintă proiectul „Schema de microcredite NRW/EU“, destinat creșterii incluziunii financiare a firmelor de dimensiuni mici.

Proiectul a fost lansat în 2008, având drept obiectiv acordarea de credite cu valoare cuprinsă între 5.000 și 25.000 de euro firmelor mici și microîntreprinderilor pentru demararea unei afaceri. Proiectul, în valoare de 14.500.000 de euro a fost finanțat prin fonduri de la UE (7.250.000 de euro) și landul federal Renania de Nord-Westfalia (*Nordrhein-Westfalen*). Pentru a obține finanțarea, antreprenorii din acest land trebuiau să se adreseze celor 76 de centre de inițiere localizate în regiune. Acestea le evaluau ideea de afaceri și le acordau consultanță pentru întocmirea planului de afaceri, care, ulterior, era transmis către NRW.BANK, banca de dezvoltare a landului. Prin intermediul acestui mecanism, până la sfârșitul anului 2015, când proiectul s-a finalizat, au fost finanțate 640 proiecte, care au creat peste 700 de locuri de muncă (European Commission, 2020).

5.3 Inițiative privind educația financiară

O sursă importantă de informații privind produsele bancare și de asigurări, luarea deciziilor de investire, precum și titlurile financiare o reprezintă website-ul¹⁴ care aparține Autorității Federale de Supraveghere Financiară din Germania – BaFin (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht). În scopul protejării consumatorilor, site-ul include și informații de bază privind procedura de întocmire a plângerilor, în situația în care aceștia întâmpină probleme în relația cu furnizorii de servicii financiar-bancare (Federal Financial Supervisory Authority, 2020).

6. Experiența Poloniei

6.1 Repere legislative

Actul normativ care implementează în legislația poloneză Directiva privind conturile de plăți a fost publicat pe 9 decembrie 2016. Printre prevederile conținute în acest document se numără

---

¹² https://www.bafin.de/EN/Verbraucher/verbraucher_node_en.html.

cele referitoare la procedura de schimbare a conturilor între prestatorii de servicii, precum și cele referitoare la conturile de plată de bază. Aceste conturi sunt oferite de bănci, instituții de credit, precum și uniuni de credit consumatorilor care nu dețin un alt tip de cont bancar (Kuchta, 2016).

Instituțiile de microfinanțare din Polonia includ bănci comerciale, bănci cooperatiste, uniuni de credit, alte instituții de microfinanțare nebankare. Nu există reglementări speciale pentru furnizorii de microfinanțare (Microfinanza SRL, 2019). Băncile comerciale din Polonia nu sunt interesate să acorde credite microîntreprinderilor și persoanelor cu venituri limitate, motiv pentru care sunt puțin implicate în microfinanțare (Fila, 2018).

6.2 Bune practici

Dezvoltarea tehnologiei a creat premisele îmbunătățirii incluziunii financiare prin intermediul Fintech.

Serviciile oferite de Fintech în Polonia includ:

- ✓ credite de consum pe termen scurt oferite persoanelor fizice. Printre cei mai importanți creditori se numără Creamfinance, Kasomat, MiniCredit;
- ✓ credite acordate microîntreprinderilor și firmelor mici. Această categorie de creditori Fintech cuprinde, printre alții: Kredytmarket, MyPlacimy, Brutto, Fandla, Faktorama;
- ✓ serviciile de plăți. Printre cei mai importanți furnizori de servicii de plăți digitale și mobile se numără: Billon, BillTech, Blik (Microfinance Centre, 2019).

Același studiu (Microfinance Centre, 2019) subliniază că impactul Fintech asupra incluziunii financiare cunoaște trei dimensiuni:

- ✓ oferirea de noi produse, cum ar fi produsele de creditare și produsele privind managementul finanțelor personale;
- ✓ crearea de parteneriate cu instituțiile tradiționale;
- ✓ presiunea exercitată de Fintech asupra celorlați jucători de pe piață pentru îmbunătățirea produselor.

Un proiect cu rol de îmbunătățire a incluziunii financiare și inovării în Polonia este susținut de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Scopul proiectului este să creeze cadrul legal și tehnologic necesar dezvoltării Fintech în Polonia (Eversheds Sutherland, 2020).

6.3 Inițiative privind educația financiară

Conform unui raport publicat în 2015, la acea dată Polonia se număra printre țările care aveau în curs de elaborare o Strategie Națională pentru Educație Financiară (OECD/INFE, 2015).

Și în Polonia, banca centrală favorizează incluziunea financiară. Printre inițiativele derulate în acest scop se numără proiectul „Akademia Dostępne Finanse“, destinat promovării utilizării de către polonezi a conturilor bancare și instrumentelor de plată moderne. Proiectul a fost lansat în 2012 (Narodowy Bank Polski, 2020).

Unul dintre cei mai importanți promotori ai creșterii nivelului general de cunoaștere a domeniului financiar este Autoritatea Poloneză de Supraveghere Financiară (Komisja Nadzoru Finansowego). Un proiect educațional cu tradiție derulat de această autoritate încă din 2008 este

„Centrul de Educație pentru Participanții pe Piață” (“*Centrum Edukacji dla Uczestników Rynku*”). Utilizând o serie de metode care variază de la furnizarea de seminarii până la elaborarea și diseminarea de publicații, proiectul are ca scop îmbunătățirea cunoștințelor legate de piețele financiare. Categoriile vizate de aceste inițiative includ și publicul larg, precum și profesorii. În perioada 2008-2019, 65 de mii de participanți au beneficiat de seminariile și workshopurile gratuite furnizate în cadrul proiectului (Komisja Nadzoru Finansowego, 2020).

7. Experiența Irlandei

7.1 Repere legislative

Combaterea excluziunii financiare a devenit o preocupare mai intensă a autorităților irlandeze după izbucnirea crizei financiare globale, pe fondul consecințelor nefaste și al lecțiilor care au ieșit la suprafață.

Totuși, inițiativele privind incluziunea financiară au debutat în 1992, prin crearea MABS (*Money Advice and Budgeting Services*), organism cu rol în acordarea de consultanță în ceea ce privește creditul de consum, inclusiv referitor la supraîndatorare. În 2005, a fost creat NPIP (*National Payments Implementation Programme*), având, printre obiective, și promovarea incluziunii financiare. Un grup de experți cu obiectivul de a formula recomandări pentru debitorii foarte îndatorați a fost creat în 2010. În același an, a fost creat un Comitet director pentru promovarea incluziunii financiare (Gloukoviezoff, 2011).

Primul studiu exploratoriu privind excluziunea financiară în Irlanda a fost publicat în 2006. Studiul evidențiază că persoanele cu venituri reduse erau foarte afectate de excluziunea financiară, recomandarea cheie pentru combaterea acesteia fiind elaborarea unei strategii în domeniu (Corr, 2006).

Pe acest fundal, în 2011 a fost dezvoltată o strategie națională pentru incluziune financiară, care cuprinde și recunoașterea importanței educației financiare pentru combaterea excluziunii financiare (Atkinson și Messy, 2013).

Toate aceste inițiative și eforturi s-au concretizat în diminuarea importanței a excluziunii financiare. Rata de excluziune financiară în Irlanda a scăzut de la 11,9% în 2013, la 5,8% în 2018 (Government of Ireland, 2020).

Conturile bancare de bază sunt parte a Strategiei pentru Incluziune Financiară și Planul Național de Plăți (*Strategy for Financial Inclusion and National Payments Plan*). În Irlanda, pot beneficia de un cont bancar de bază clienții rezidenți în UE, care au cel puțin 18 ani și nu dețin alt cont la vreo bancă din Irlanda. Prin intermediul acestui cont se pot efectua operațiuni de bază (retrageri de numerar, depuneri, transferuri), contul având atașat și un card de debit. Posesorii contului însă nu pot beneficia de facilitatea de tip descoperit de cont (Citizens Information, 2018).

Irlanda se numără printre țările membre ale UE care nu au o legislație specifică privind microcreditele. Instituțiile nebancare de microfinanțare pot să acorde microcredite în mod direct, caracteristicile microcreditelor fiind stabilite de fiecare instituție în parte, în conformitate cu legislația națională privind creditele și instituțiile de credit (Ruesta și Benaglio, 2020).

7.2 Bune practici

În contextul mai larg al combaterii sărăciei, în Irlanda s-a acordat atenție inițiativelor îndreptate spre favorizarea incluziunii financiare a persoanelor cu venituri reduse.

Aceste inițiative cuprind și schema de microcredite personale denumită „*It Makes Sense*”. Schema, lansată în 2017, se adresează persoanelor care primesc asistență socială. În derularea schemei sunt implicate mai mult de 110 uniuni de credit din peste 266 de locații din întreaga țară (Credit Union, 2020). Creditele sunt acordate în condiții avantajoase. Au valoarea cuprinsă între 100 și 2.000 de euro, scadența maximă este de doi ani, iar rata dobânzii nu poate depăși 12%. Pentru a obține creditul, solicitantul trebuie să fie membru al uniunii de credit locale la care depune cererea de acordare a creditului (Competition and Consumer Protection Commission, 2018).

7.3 Inițiative privind educația financiară

Recunoscând importanța educației financiare pentru cetățenii săi, în 2009 Irlanda a implementat Strategia Națională pentru Educație Financiară (World Bank, 2014).

Similar băncilor centrale din alte țări, banca centrală a Irlandei a demarat o serie de acțiuni, menite să conducă la creșterea nivelului de educație financiară. La secțiunea „*Consumer Hub*” de pe site-ul oficial al băncii¹⁵ sunt prezentate într-o formă accesibilă și atractivă, cuprinzând și materiale explicative animate, o serie de informații utile care includ rolul băncii centrale în protecția consumatorilor de servicii financiare.

8. Concluzii

Incluziunea financiară reprezintă o prioritate pe agenda UE, având în vedere efectele pozitive pe care le are asupra incluziunii sociale, reducerii sărăciei și dezvoltării economice.

Pe acest fundal, inițiativele privind sporirea incluziunii financiare în UE au început în anii 1980. Experiența țărilor membre ale UE selectate în acest articol prezintă unele particularități în ceea ce privește modul de abordare a problematicii incluziunii financiare sub aspectul cadrului de reglementare sau practicilor promovate.

Cu toate acestea, printre inițiativele relevante întreprinse în direcția favorizării incluziunii financiare atât în Franța, Italia, Spania, Germania, Polonia, cât și în Irlanda se numără: garantarea accesului la un cont de plăți cu servicii de bază, facilitarea accesului populației și firmelor la microfinanțare, implementarea unor programe de creștere a educației financiare concepute de o serie de organisme, între care un rol important îl au băncile centrale, autoritățile de reglementare și supraveghere, precum și instituțiile financiare din țările respective. Criza financiară globală și problemele asociate îndatorării excesive a populației, care au ieșit la iveală în acest context, au condus la intensificarea acțiunilor de ridicare a nivelului de educație financiară.

---

¹³ <https://centralbank.ie/consumer-hub>

Referințe bibliografice

- Abbad, M. (2010). The role of banks in European microfinance – the Spanish experience. *EMN bi-annual magazine on microfinance in Europe*, no. 7.
- Associazione Bancaria Italiana (2018). *Benvenuto in banca*, disponibil la: http://www.integrazionemigranti.gov.it/Attualita/Approfondimenti/Documents/ABI/Benvenutoinbanca_Italiano.pdf
- Atkinson, A., Messy, F.-A. (2013). Promoting Financial Inclusion through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practice. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, no. 34, OECD Publishing.
- Banca d'Italia (2017). *Rilevazione sulle iniziative di educazione finanziaria in Italia nel triennio 2012-14*, disponibil la: <https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/altre-pubblicazioni-edufin/iniziativa-edufin-2012-2014/rilevazione-educazione-finanziaria-2012-14.pdf>.
- Banco de España, Comisión Nacional del Mercado de Valores (2008). *Plan de Educación Financiera 2008-2012*, disponibil la: <https://www.cnmv.es/Portal/Publicaciones/PlanEducCNMV.aspx>.
- Banque de France (2020). *Communiqué du président de l'Observatoire de l'inclusion bancaire*, Comunicat de presă, Paris, 3 Iulie, disponibil la: https://www.banque-france.fr/sites/default/files/medias/documents/communique-de-presse_2020-07-03_communique-du-president-de-l-observatoire-de-l-inclusion-bancaire.pdf.
- Banque de France (2019). *Favoriser l'inclusion bancaire et le microcredit*, actualizat 11/02/2019, disponibil la: <https://www.banque-france.fr/la-banque-de-france/responsabilite-sociale-dentreprise/un-engagement-economique-et-citoyen/favoriser-linclusion-bancaire-et-le-microcredit>.
- Banque de France (2018). *Economic and financial education*, actualizat 06/12/2018, disponibil la: <https://www.banque-france.fr/en/banque-de-france/corporate-social-responsibility/educational-and-cultural-commitment/economic-and-financial-education>.
- Banque Postale (2020). *Les engagements de la Banque Postale envers ses clients*, disponibil la: <https://www.labanquepostale.fr/legroupe/banque-et-citoyenne/engagement-citoyen/rubrique-rse/engagements-envers-ses-clients.html>, accesat pe 27 octombrie 2020.
- Banque Postale (2019). *Le Comité consultatif du secteur financier rend un avis favorable pour le maintien de la mission de service public d'accessibilité bancaire*, 20 Decembrie, disponibil la: <https://www.labanquepostale.com/legroupe/actualites-publications/actualites/2019/avis-favorable-maintien-mission-accessibilite-bancaire.html>.
- Banque Postale (2019a). *La Banque Postale et La Poste poursuivent leurs actions pour favoriser l'inclusion sociale, numérique et bancaire*, Comunicat de presă, Paris, 17 Aprilie, disponibil la: <https://www.labanquepostale.com/content/dam/groupe/journalistes/communiqués/2019/assises-2019/CP-Inclusion-bancaire-numerique-Assises.pdf>.
- CaixaBank (2018). *MicroBank has provided more than 4 billion euros in microfinance over the last decade*, Comunicat de presă, Madrid, 20/06/2018, disponibil la: https://www.caixabank.com/comunicacion/noticia/microbank-has-provided-more-than-4-billion-euros-in-microfinance-over-the-last-decade_en.html?id=41003.
- Citizens Information (2018). *Basic bank accounts*, disponibil la: https://www.citizensinformation.ie/en/money_and_tax/personal_finance/banking/standard_bank_account.html.
- Commission of the European Communities (2007). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A European initiative for the development of micro-credit in support of growth and employment*, Brussels, 13.11.2007, COM(2007) 708 final, disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0708:FIN:en:PDF>.
- Competition and Consumer Protection Commission (2018). *It Makes Sense scheme*, ultima actualizare pe 8 Noiembrie 2018, disponibil la: <https://www.ccpc.ie/consumers/money/loans/it-makes-sense-scheme/>.
- CONSOB (2020). *Progetto pilota scuole*, disponibil la: <http://www.consob.it/web/investor-education/pilot-scuole>, accesat pe 12 octombrie 2020.
- Corr, C. (2006). *Financial Exclusion in Ireland: An exploratory study and policy review*, Combat Poverty Agency, Dublin.

- Credit Union (2020). *'It Makes Sense' Loan*, Irish League of Credit Unions, disponibil la: <https://www.creditunion.ie/what-we-offer/loans/personal-micro-credit/>, accesat pe 26 octombrie 2020.
- DECRETO-LEGGE n. 18, 17 marzo 2020, *Misure di potenziamento del Servizio sanitario nazionale e di sostegno economico per famiglie, lavoratori e imprese connesse all'emergenza epidemiologica da COVID-19* (20G00034) (GU Serie Generale n. 70 del 17-03-2020), disponibil la: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/03/17/20G00034/sg>.
- Directiva 2014/17/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 februarie 2014 privind contractele de credit oferite consumatorilor pentru bunuri imobile rezidențiale și de modificare a Directivelor 2008/48/CE și 2013/36/UE și a Regulamentului (UE) nr. 1093/2010, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L60/34, 28.2.2014.
- Directiva 2014/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 iulie 2014 privind comparabilitatea comisioanelor aferente conturilor de plăți, schimbarea conturilor de plăți și accesul la conturile de plăți cu servicii de bază, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 257/214, 28.8.2014.
- Ente Nazionale per il Microcredito (2020). *Mission*, disponibil la: <https://microcredito.gov.it/ente/mission.html>, accesat pe 12 octombrie 2020.
- European Banking Authority (2020). *EBA Report on Financial Education 2019/2020*.
- European Commission (2020). *German credit scheme provides funds for small and micro enterprises*, disponibil la: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/projects/germany/german-credit-scheme-provides-funds-for-small-and-micro-enterprises, accesat pe 24 octombrie 2020.
- European Commission (2008). *Financial services provision and prevention of financial exclusion*.
- Eversheds Sutherland (2020). *We are one of the advisers in a project aimed at developing innovative financial services in Poland*, 10.02.2020, disponibil la: <https://www.eversheds-sutherland.com/global/en/what/publications/shownews.page?News=en/Poland/en/2020-02-developing-innovative-fintech-in-poland>.
- Federal Financial Supervisory Authority (2020). *Consumers*, disponibil la: https://www.bafin.de/EN/Verbraucher/verbraucher_node_en.html, accesat pe 24 octombrie 2020.
- Federal Financial Supervisory Authority. (2017). *Basic payment account*, actualizat pe 20.07.2017, disponibil la: https://www.bafin.de/EN/Verbraucher/Bank/Produkte/Basiskonto/basiskonto_node_en.html.
- Federal Ministry of Finance (2018). *Germany's Payment Accounts Act: two years on*, 20 Septembrie, disponibil la: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Topics/Financial_markets/Articles/2018-09-20-germanys-payment-accounts-act.html.
- Fédération Bancaire Française (2020). *Le programme de la FBF - „Les clés de la banque”*. Infos. 27 ianuarie.
- Fila, J. (2018). Microfinance institutions in Poland – towards preventing social and financial exclusion. *Economic and Environmental Studies*, Vol. 18, No 2 (46/2018).
- Fournier, J. (2017). Financial inclusion: scope, organisation and results in France. În Irving Fisher Committee on Central Bank Statistics, *The role of data in supporting financial inclusion policy*, IFC Bulletin n. 47, Mai 2018, Bank for International Settlements, Proceedings of the Bank of Morocco – CEMLA – IFC Satellite Seminar at the 61st ISI World Statistics Congress in Marrakech, Morocco, 14 Iulie 2017.
- Garrido, S., Lacalle Calderón, M. (2006). Microcredits Granted in Spain: a Unique Model. *Finance & Bien Commun*, 2006/2, no. 25, disponibil la: <https://www.cairn.info/revue-finance-et-bien-commun-2006-2-page-94.htm>.
- Gloukoviezoff, G. (2011). Understanding and Combating Financial Exclusion and Overindebtedness in Ireland: A European Perspective. *Studies in Public Policy*, 26, The Policy Institute.
- Gomel, G. (coord.), Bernasconi, F., Cartechini, M. L., Fucile, V., Settimo, R., Staiano, R. (2011). Inclusion finanziaria le iniziative del G20 e il ruolo della Banca d'Italia. *Questioni di Economia e Finanza* (Occasional papers), Banca d'Italia, no. 96.
- Government of Ireland (2020). *Roadmap for Social Inclusion 2020-2025: Ambition, Goals, Commitments*, disponibil la: <https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/46557/bf7011904ede4562b925f98b15c4f1b5.pdf#page=1>.
- Integrazione Migranti (2015). *L'Osservatorio Nazionale sull'Inclusione Finanziaria dei Migranti*, disponibil la: <http://www.integrazionemigranti.gov.it/rapportiricercaimmigrazione/rapporti-nazionali/Pagine/L%E2%80%99Osservatorio-Nazionale-sull%E2%80%99Inclusione-Finanziaria-dei-Migranti.aspx>.

- Komisja Nadzoru Finansowego (2020). *CEDUR – the Education Centre for Market Participants*, data modificării 14 Iunie 2020, disponibil la: <https://www.knf.gov.pl/en/MARKET/CEDUR>.
- Kuchta, R. (2016). Amendment of the Payment Services Act: Basic accounts and payment schemes. *In principle*, Wardynski & Partners, 15.12.2016, disponibil la: <http://www.codozasady.pl/en/amendment-of-the-payment-services-act-basic-accounts-and-payment-schemes/>.
- Lamoussière-Pouvreau, C. (2019). *Le compte bancaire*, Institut National de la Consommation, 27/03/2019, disponibil la: <https://www.inc-conso.fr/content/banque/le-compte-bancaire>.
- LEGGE n. 15, 17 febbraio 2017, *Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 23 dicembre 2016, n. 237, recante disposizioni urgenti per la tutela del risparmio nel settore creditizio, (17G00025)* (GU Serie Generale n.43 del 21-02-2017), disponibil la: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/02/21/17G00025/sg>.
- Les clés de la banque (2019). Maîtriser son compte en cas d'incidents: L'offre spécifique. *Mini-guide - lesclésdelabanque.com*, disponibil la: [https://www.lesclésdelabanque.com/Web/Cdb/Particuliers/Content.nsf/DocumentsByIDWeb/6WNHNW/\\$File/Mini-guide-21-offre-specifique-A4.pdf](https://www.lesclésdelabanque.com/Web/Cdb/Particuliers/Content.nsf/DocumentsByIDWeb/6WNHNW/$File/Mini-guide-21-offre-specifique-A4.pdf).
- Les clés de la banque (2018). Le microcrédit personnel accompagné. *Les mini-guides bancaires*, no. 36, disponibil la: <https://www.lesclésdelabanque.com/Web/Cdb/Particuliers/Content.nsf/MiniGuideFeuilletableWeb?ReadForm&DocId=89WDJF>.
- MicroBank (2020). *Annual Report 2019*, disponibil la: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Informe_Anuual_2019_en.pdf.
- Microfinance Centre (2019). *The Fintech Market in Poland*, disponibil la: http://mfc.org.pl/wp-content/uploads/2020/03/POLAND_FINTECH-CASE-STUDY_FEB2020.pdf.
- Microfinanza SRL. (2019). *Five case studies on the relationship between microfinance and European Social Fund*, European Microfinance Network.
- Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance (2019). *Stratégie d'éducation financière: bilan et perspectives pour 2020*, 22/11/2019, disponibil la: <https://www.economie.gouv.fr/strategie-education-financiere#>.
- Ministero dell'Economia e delle Finanze. (2020). *Conti di base*, disponibil la: http://www.dt.mef.gov.it/it/attivita_istituzionali/sistema_bancario_finanziario/conti_di_base/, accesat pe 11 octombrie 2020.
- Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociale (2020). *ISEE*, disponibil la: <https://www.lavoro.gov.it/strumenti-e-servizi/ISEE/Pagine/default.aspx>, accesat pe 11 octombrie 2020.
- Ministero della Pubblica Istruzione, Banca d'Italia (2007). *Memorandum d'Intesa*, 6 Noiembrie, disponibil la: <https://www.bancaditalia.it/servizi-cittadino/cultura-finanziaria/scuole/Memorandum.pdf>.
- Müffelmann, S. (2014). The German experience in microfinance. În Antal Szabó (ed.) *Final Workshop Report on "Microfinance for SMEs in the Black Sea Economic Cooperation Region"*, organizat de Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC) și Konrad- Adenauer-Stiftung (KAS), 12-15 Noiembrie, București.
- Narodowy Bank Polski (2020). *Akademia Dostępne Finanse*, disponibil la: <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/adf/adf.html>, accesat pe 27 octombrie 2020.
- Neuberger, D. (2015). Financial inclusion, regulation, and education in Germany. *ADB Working Paper 530*, Asian Development Bank Institute, Tokyo.
- Observatoire de l'inclusion bancaire (2017). *Les préconisations de l'OIB pour promouvoir l'offre spécifique*, 19 Decembrie, disponibil la: <https://www.banque-france.fr/sites/default/files/preconisations-oib-pour-promouvoir-l-offre-specifique-19-decembre-2017.pdf>.
- OECD/INFE (2015). *National Strategies for Financial Education: OECD/INFE Policy Handbook*, disponibil la: <http://www.oecd.org/finance/National-Strategies-Financial-Education-Policy-Handbook.pdf>.
- Paris EUROPLACE (2019). *European Microcredit Whitepaper: Unlocking the potential of microcredit for a more inclusive and dynamic Europe*, disponibil la: <https://www.european-microfinance.org/publication/european-microcredit-whitepaper>.
- Real Decreto-ley 19/2017, de 24 de noviembre, de cuentas de pago básicas, traslado de cuentas de pago y comparabilidad de comisionas*, «BOE» núm. 287, de 25 de noviembre de 2017, Referencia: BOE-A-2017-13644, disponibil la: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2017/BOE-A-2017-13644-consolidado.pdf>.

- Ruesta, C., Benaglio, N. (2020). *Microcredit regulation in Europe: An overview*, European Microfinance Network, disponibil la: https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/Microcredit_regulation_in_Europe_An_overview_2020_FINAL.pdf.
- Sénat (2017). *Rapport d'information fait au nom de la commission des finances (1) sur les politiques publiques en faveur de l'inclusion bancaire et de la prévention du surendettement*, Par Mme Michèle ANDRÉ, n. 638, disponibil la: <http://www.senat.fr/rap/r16-638/r16-6381.pdf>.
- World Bank (2014). *Financial Education Programs and Strategies: Approches and Available Resources*, disponibil la: <http://documents1.worldbank.org/curated/en/901211472719528753/pdf/108104-BRI-FinancialEducationProgramsandStrategies-PUBLIC.pdf>.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Baicu, C. G. (2020). Politici și practici de promovare a incluziunii financiare: experiența unor țări membre ale Uniunii Europene, *Revista de Economie Mondială*, 12(2), pp. 62-78
